

მაია ნადარეიშვილი
<https://orcid.org/0000-0002-3270-0728>
კრიმინოლოგიის აკადემიკოსი (სკმ),
საერთაშორისო ჟურნალისტიკის დოქტორი (თსუ),
ბრამსის ინსტიტუტის დამფუძნებელი და ღირეპტორი

კომპოზიციის ტრადიცია და ტრენდები ქართულ მედიატექსტში

საკვანძო სიტყვები: ბეჭდური მედია, სათაური, მედიატექსტი,
ლინგვისტური გავლენა, ცენზურა, კომპოზიცია,
ჟურნალისტიკა, საზოგადო მოღვაწეები

დასავლეთ ევროპისა და ამერიკის შეერთებული შტატების პრესასთან შედარებით ახალგაზრდა ქართული ბეჭდური მედიის ბედი თავიდანვე უცნაურად წარიმართა: ზღაპრულ ნაბოლარასავით, მრავალრიცხოვან ოჯახში გაახილა თვალი და მშობიარობას გადაყოლილი დედის წმინდა სულის მფარველობის პარალელურად, გულქვა დედინაცვლის უსამართლობასთან ყოველდღიურად შეგუება მოუხდა. იმპერიული მარწმუნების გამო,¹ პირველი ქართული გაზეთი ისეთი პროპაგანდისტული კონტექსტითა და მიზანდასახულობით გამოდიოდა,² რომ ეს დღემდე საბაბს აძლევს ზოგიერთ ცრუმეცნიერს სადავო გახადოს ეროვნული პრესის დაბადების თარიღი. ასეთებს ავიწყდებათ XIX საუკუნის დასაწყისის ტრაგიკული პოლიტიკური რეალობა საქართველოში – სახელმწიფოებრიობის დაკარგვა, კანტიკუნტად შემორჩენილ მამულიშვილთა დევნა-ჟლეტის რუსული ტენდენცია და გადამთიელთა წნეხის ქვეშ ქართველთა ყოველდღიური გოლგოთა. დღევანდელი გადასახედიდან, დაუჯერებლადაც კი მოსჩანს იმგვარ საგაღალო პირობებში მყოფი ქართული პრესის საოცრად სწრაფი პროგრესი, რისი დასტურია XIX საუკუნეში შექმნილი მდიდარი პუბლიცისტური მემკვიდრეობა.³ მუდმივი

ფინანსური პრობლემებისა და რუსი ჩინოვნიკების მხრიდან მკაცრი ცენზურის მიუხედავად, ქართული ჟურნალ-გაზეთების გამოცემის საქმემ მცირე დროში ფართო გაქანება პოვა. ამის ღირსეული საფუძველი უნიკალურმა მწიგნობრულმა და მსოფლიო დონის ლიტერატურულმა ტრადიციებმა შექმნა. როგორც ჩანს, ეროვნული პრობლემებისა და პრიორიტეტების ნაზავმა თავისებური კვალი დაატყო ჩვენს პირველ ჟურნალისტურ გამოცემებს.

სათაურის ბედიც ოდნავ განსხვავებული გამოდგა ქართულ რეალობაში. ერთი მხრივ, ქართული პრესის მოგვიანებით შექმნის გამო, იგი ითვალისწინებდა სხვათა საუკეთესო გამოცდილებასა და ტრადიციებს. ეს ეხებოდა პუბლიკაციათა დასათაურებაზე ზრუნვის აქტუალობასაც. მეორე მხრივ, სწორედ ეპოქის სულისკვეთებიდან გამომდინარე, ქართული ბეჭდური სიტყვა მხოლოდ ინფორმირების ფუნქციით არ და ვერ შემოიფარგლებოდა.⁴ შესაბამისად, ჩვენში განსაკუთრებით აქტუალური იყო პუბლიცისტური აზრის მკითხველ საზოგადოებამდე მიტანა, რაც უეჭველად საჭიროებდა მასალის ეფექტურად დასათაურებას სწორედ პუბლიცისტური გაგებით. დაბოლოს, ქართული პრესის სათავეებთან იდგნენ განათლებული, ნიჭიერი მწერლები და ლიტერატორები, რომელთაც ცარიელი ფურცლიდან არ დაუწყიათ ჟურნალისტური მოღვაწეობა. ამავე დროს, ქართული ბეჭდური სიტყვის პროგრესზე მზრუნველი კალმოსნები, საზოგადო მოღვაწეებიც იყვნენ. თუ ამერიკელმა „დამფუძნებელმა მამებმა“ შეერთებულ შტატებს ჩაუყარეს საფუძველი,⁵ ჩვენს ეროვნულ პრესას, შეიძლება ითქვას, ქართველმა „დამფუძნებელმა მამებმა“ დაუდეს სათავე. ამერიკული ტერმინის პერიფრაზირების უფლებას იძლევა თუნდაც მხოლოდ „ერის მამად“ ქცეული ილია ჭავჭავაძის ჟურნალისტურ-პუბლიცისტური მოღვაწეობის მნიშვნელობა ქართული საზოგადოების მსოფლიო მედიასივრცესთან ზიარებაში.⁶

სულ რაღაც ნახევარი საუკუნის არის ქართული პრესა, როდესაც იწერება ისეთი ოსტატური სათაურები, როგორიცაა:

- ილია ჭავჭავაძის „ქვათა ღაღადი“, „რა გითხრათ? რით გაგახაროთ?“, „კარგი რამ მჭირდეს, გიკვირდეს, ავი რა საკვირველია?!“, „ვიცინოთ, თუ ვიტყვით“, „ღმერთმა ნუ დაგაბეროთ“, „ქარაფშუტობა, ორთავიანობა და ორპირობა უმეცარისა“, „ნუთუ?!“;
- აკაკი წერეთლის „იმე!“, „ლუკმა გავარდესო, ჯვამში ჩავარდესო“, „ჩვენში ბოდიში რა საჭიროა“, „კუდაბზიკეთი“ (ვფიქრობ, ამ ნაწარმოების მხატვრული ლიტერატურისადმი მიკუთვნება შეცდომაა მისი დღემდე აქტუალური პუბლიცისტური გააზრების გამო, რაც ეფექტური ფელეტონური სვლის შედეგია);
- სერგეი მესხის „რა დაუკარგავს ქალებს და რას დაეძებენ ისინი?“, „ძლიერი და სუსტი ერი“, „რა მოეთხოვება გაზეთს?“, „ლიტერატურული პატიოსნება“;
- დიმიტრი ყიფიანის „რა ხალხია ქართველები?!“;
- ნიკო ნიკოლაძის „მშვიდობით, მშვიდობით!“, „ფრანგული პრესის დეკადანსი“, „სალამი!“, „მამულის სიყვარული და მსახურება“;
- ანტონ ფურცელაძის „ერთი უნცი ჭკვა, ათი წონა გული“, „შეუსრულებელი სურათი“, „ლოტოს მოქმედება ოჯახზე“, „ჩვენი სალტოლველო“, „ათი მტერს, ერთი მოყვარეს“, „ვისაც მოხვდეს ჩემი არა ბრალია“, „უტვინობა რა ძნელია“, „რა უნდა ვქნათ?“, „მახვილი თუ ინდუსტრია?“, „რა ვუყოთ ფულს, რომელიც გვიბრუნდება დამფუძნებელთ ბანკებიდან?“, „ქურდის თავზედ ქუდი იწვის!“ და მისთ.

თვალის ერთი გადავლებითაც ნათელია, სათაურის როგორი მრავალფეროვნებაა ახლადფეხადგმულ ქართულ

პრესაში. აქ გვხვდება სათაური-სიმბოლო,⁷ სათაური-კითხვა,⁸ სათაური-მიმართვა,⁹ სათაური-ფრაზა,¹⁰ სათაური-განცხადება,¹¹ სახელდებითი სათაური,¹² მკითხველის ერუდიციაზე ორიენტირებული სათაური.¹³ განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს სათაურის ერთ-ერთი სახის, რუბრიკის¹⁴ აკაკისეული ორი შედგენი – „ცხელ-ცხელი ამბები“¹⁵ და „ნადუდი“.¹⁶ ამ რუბრიკებით გამოქვეყნებულ მასალებს საკუთრივ სათაურებიც¹⁷ ახლდა: „ვინა სთქვა, რომ ჩვენში“, „ეს ორი, სამი დღე“, „ახალი წლის შუაღამით“, „წინდა და ქული“, „უპაშპორტო სინიდისი“, „საფეთქი ჩიტი“, „სამი რამ ამშვენებს კაცს“, „გთხოვთ მიცნობდეთ“, „ქორს წიწილი მიჰქონდა“.⁴ ისინი ან მასალის შინაარსთან ლოგიკურად და ორგანულად იყო შერწყმული, ან პუბლიცისტური წერილის საწყის ფრაზას წარმოადგენდა (რაც, ზოგადად, სათაურის წარმოშობის მსოფლიო ტრადიციის გაგრძელებაა).

იმ დროისთვის ლამის ასწლიანი ქართული პრესის ფურცლებს ამდიდრებს ვაჟა-ფშაველას ლაკონიური და ამავე დროს, მეტყველი სათაური-ფრაზა „რამე-რუმე“.¹⁸ პუბლიცისტი ერთდროულად გამოხატავს თვითირონიასა და მწერლობის წინააღმდეგ გალაშქრებულ ოპონენტთა მიმართ სიბრაღულნარევ იუმორსაც: „მეტყვის იგი დარწმუნებით, ისე დაბეჯითებით, რომ მეც თითქოს ეჭვში შევდივარ და მართლა უსაქმურად მიმაჩნია ჩემი თავი... პასუხი უნდა მისცე ამისთანა მსჯელობის პატრონს? იმას რომ ესმოდეს მწერლობის მნიშვნელობა, ესწავლა რამ და მისმა გონებამ სწავლის გემო იცოდეს, ამას არ იტყოდა“.¹⁹ ამავე დროს, სწორედ ორაზროვანი ირონია განაპირობებს საკითხის სიმწვავეს ხაზგასმასა და მსჯელობას მეტ დამაჯერებლობას, სერიოზულობას სძენს. ეს მოკლე სათაურიც კი გახაზავს ვაჟას გენიასა და მსოფლიოს მაჯისცემასთან მისი პიროვნების ბუნებრივ ნათესაობას, მის კოსმოპოლიტურ აზროვნებას,²⁰ რადგან წმინდა წყლის ბრიტანული მანერით ამცნობს მკითხველს ავტო-

რის ტენდენციას – მოკლედ, სხარტად, ზუსტად, პირდაპირ, ქვეტექსტური იუმორით. ვაჟა-ფშაველა რამე-რუმეს ანუ უმნიშვნელოს უწოდებს მწერლობის აბუჩად ამგდებთა არაარგუმენტირებულ ნაუბარს (მსჯელობას ნამდვილად ვერ დავარქმევთ მწერლობის უსაქმურობად მონათვლის მცდელობას) და მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი დიდბუნებოვნებით, შემწყნარებლურად ხსნის მავანთა მცდარი პოზიციის მიზეზს: „რადგან არ იცის და არ ესმის, ამბობს გულწრფელად სისულელეს... მაგრამ, ნათქვამია ძველად: „ვინც რა უნდა თქვას, წისქვილმა კი ფქვასო“.²¹

ამ პერიოდში ჯერ კიდევ შეიგრძნობა სათაურისადმი ავტორის ორგვარი დამოკიდებულება. ერთი მხრივ, პუბლიცისტს გაცნობიერებული აქვს დასათაურების მნიშვნელოვნება და, რიგ შემთხვევებში, გამორჩეულად ზრუნავს საკუთარი მასალის „მეთაურ სტრიქონზე“.²² ამავე დროს, ხშირია „პირობითი სათაურები“, რომლებიც აშკარად გამოკვეთენ მათი ავტორების ტენდენციას – თავად შინაარსი იმდენად მნიშვნელოვანია, მხოლოდ ადრესატის მითითებაც კმარა, რომ სათქმელმა მიაღწიოს მკითხველთა იმ კონკრეტულ ჯგუფამდე, ვისთვისაც განკუთვნილია ესა თუ ის პუბლიკაცია. ტიპური ნიმუშებია: „უფალო რედაქტორო“, „ბატონო რედაქტორო“, „წიგნი რედაქტოროთან“, „წერილი რედაქტოროთან“, „წერილი რედაქტორს“, „წერილი რედაქციის მიმართ“, „წერილი რედაქციასთან“, „წიგნი „დროების“ რედაქტორს“, „რამდენიმე სიტყვა „ცისკრის“ მკითხველებს“ და ა.შ. რა თქმა უნდა, თუ მსგავს დასათაურებას უშუალოდ პუბლიკაციის სათაურებად განვიხილავთ, ისინი ზოგადი და უვარგისი ნიმუშებია. ვერც პუბლიკაციის თემას ამცნობს მკითხველს, ვერც მასალის შინაარსით დააინტერესებს. ხშირად მეორდება რომელიმე „პირობითი სათაურის“ ვარიანტი ერთი და იმავე ავტორის განსხვავებული პუბლიკაციისთვის. გამოცემის ნომერი და თარიღი რომ არა, ასეთი მასალების

გარჩევა მხოლოდ გადანომვრით თუ იქნებოდა შესაძლებელი. მართებული გეგონია ასეთი ნიმუშების რუბრიკებად მიჩნევა და პუბლიკაციების უსათაურობის დაფიქსირება. უნდა აღინიშნოს, რომ რუბრიკასთან ერთად, კორესპონდენციული სტილის მასალებს თანამედროვე ამერიკულ პრესაში საკუთრივ სათაურებიც ახლავს,²³ თუნდაც ზოგადი და თემატური ნიშნით შერჩეული. თუ რომელიმე ამერიკული გამოცემის რედაქციის სახელზე მოსული წერილი კონკრეტულ პუბლიკაციას შეეხება, სწორედ იმ მასალის სათაურს ან სათაურის ფრაგმენტს იყენებს სუბრედაქტორი²⁴ წერილის ან წერილების „ქუდის“ ფუნქციით, რომელსაც მკითხველი გამოეცხადება. იშვიათ შემთხვევაში, თუკი მოქალაქემ საკუთარ წერილში სხარტი და ზუსტი შეფასება მისცა რაიმე ფაქტს, მოვლენას ან პიროვნებას, ლიტერატურული რედაქტორი მსგავს ფრაზას სათაურად გამოყოფს.

ქართული პუბლიცისტიკის კლასიკოსების ნაწილი XIX საუკუნეში ღირსეულად წამოწყებულ ქართული პრესის განვითარების საპატიო მისიას XX-ის დასაწყისამდე აღასრულებდა მამულიშვილური თავდადებით. საუკუნოვანი მასალა გამოირჩევა არა მხოლოდ თემატურ-ფაქტობრივი, გეოგრაფიული თუ კრიტიკულ-პუბლიცისტური გააზრების სიმდიდრით, არამედ პუბლიკაციათა არქიტექტონიკული²⁵ მრავალფეროვნებითაც.

* * *

XX საუკუნემ ღირსეულად ჩაიბარა ქართული პრესის ფუძემდებელთა მდიდარი გამოცდილება. სათანადო მიმართულებით გაკვალულ ჟურნალისტურ სავალს, ინფორმირების პარალელურად, მუდამ ახლდა პუბლიცისტური ნააზრევის მკითხველთან ეფექტურად მიტანის მაღალი კულტურა. ასეთი ნიმუშია გერონტი ქიქოძის „ჩაქუჩიანი მამაკაცი“,²⁶ რომელიც მნიშვნელოვანია სათაურ-სიმბოლოში კოდირებული პრობლემის მასშტაბური გააზრებით.

აღწერითი ლიდი²⁷ ოსტატურად მოკლე და მხატვრულია: „ქვაბლიანის ხეობაში, ასწლოვანი კაკლის ხეებქვეშ ჭულების მონასტერი სთვლემს მთის წყაროს რაკრაკში. ამ მონასტრის კედლებზე ჩაქუჩიანი მამაკაცის ქანდაკება აღმოაჩინეს. ზევით წარწერა ჰქონდა: ხურციძე ბასილი“.²⁸ პირველ ფრაზას სიტყვის ასოციაციური ძალით ვირტუალურად გაცოცხლებულ გარემოში გადაჰყავს მკითხველი, მაგრამ მეორე წინადადებაშივე სათაურის ახსნას იწყებს პუბლიცისტი. ბელეტრისტი წიგნის ნახევარ გვერდს მაინც დაუთმობდა ბუნების სურათის დეტალებზე საუბარს და გააჭიანურებდა თხრობას. აქ კი წმინდა ჟურნალისტური ოსტატობაა, თუმცა, არა მხოლოდ იმიტომ, რომ თხრობის დინამიკა აქტიურად ითრევს მკითხველს კორპუსისკენ.²⁹

გერონტი ქიქოძის პუბლიცისტური ჩანაფიქრი მეორე აბზაცში მუდგანდება, როცა იგი სათაურში სიმბოლოს არსებობის ფაქტს ამხელს: „ჩაქუჩიანი მამაკაცი ძველი საქართველოს ნათელი სიმბოლოა, ისევე, როგორც მახვილიანი ან ჯვრიანი მამაკაცი“.³⁰ ასეთი გონებამახვილური დასაწყისი მკითხველს აგრძნობინებს, რომ პუბლიკაციის კომპოზიცია სიმბოლოს გარშემო ტრიალებს და მისი ახსნა არგუმენტირებული მსჯელობით ავტორის ჩანაფიქრის მართებულობის დამტკიცებას ისახავს მიზნად. საუბარი უშუალოდ ხუროთმოძღვარზე კი არ იქნება, არამედ ისტორიის რაკურსში საქართველოსა და ქართული სულის მომავლის ბედზე.

ლიდისა და კორპუსის დამაკავშირებელი გადასვლა (transition)³¹ სემანტიკურია: „ჩვენს ფანტაზიაში ნათლად ეხედავთ იმ ძველ საქართველოს, რომელიც იბრძოდა და ოცნებობდა, მაგრამ ხშირად ვეღარ ვამჩნევთ იმას, რომელიც აზროვნობდა და მოქმედებდა“.³⁰ ავტორი დაფოვნებული ლიდის³² გამოყენებით ეფექტურად აღწევს სასურველ მიზანს – მკითხველს განწყობას უქმნის, საჭირო ინფორმაციას აწვდის, სათაურში მოცემული სიმბოლოს არსს

განუმარტავს და მედიატექსტში მიუძღვება. 1915 წელს დაწერილი პუბლიცისტური წერილი მოკლე, შინაარსობრივად ტევადი და დამაფიქრებელია. ამავე დროს, იმდენად თანამედროვე და აქტუალურია, თითქოს, გუშინ დაიწერა და არა საუკუნის უკან.

უნდა ითქვას, რომ ქართული პუბლიცისტიკის კლასიკოსების მსგავსად, XX საუკუნის ცნობილ ავტორებსაც ახასიათებთ აქცენტის შინაარსზე გადატანა და პირობითი, მხოლოდ სახელდებითი ფუნქციის მქონე სათაურების გამოყენება თავიანთი თხზულებებისთვის. ასეთი სათაური რუბრიკას უფრო ჰგავს, ვიდრე საკუთრივ სათაურს: „ცხოვრება და ზნეობრივი იდეალი“, „ლიტერატურა და ეროვნული ენერგია“, „პოეზია და სინამდვილე“, „მესხეთი“, „შოთა რუსთაველი“, „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“, „ივანე მაჩაბელი“, „მოგონება მიხეილ ჯავახიშვილზე“ და ა.შ.³³ მსგავსი მარტივი სათაურები უფრო ხშირია გერონტი ქიქოძის პუბლიცისტურ შემოქმედებაში, ვიდრე ჩვენს მიერ განხილული სათაური-სიმბოლო. ბუნებრივია, ასეთი ავტორიტეტული პიროვნების ნაწერისადმი მკითხველის ყურადღების მიპყრობა მხოლოდ თემის დასახელებასაც შეუძლია. შესაძლოა, სათაურზე ზედმეტად დაფიქრების აუცილებლობა არც იყოს, თუკი პუბლიცისტის სახელი უკვე თავისთავად საკმარისია პუბლიკაციისადმი აუდიტორიის ინტერესის გამოსაწვევად. თუმცა, მაინც ვისურვებდი, რომ გამორჩეულ ავტორებს ღირებული სტატიის დაწერის შემდეგ საკუთარი ნიჭი სათაურზე არ დაესვენებინათ.

როცა პუბლიკაციას ხელს აკაკი ბაქრაძე აწერს, გონიერ მკითხველს სათაურისადმი განსაკუთრებული მოთხოვნები ნამდვილად არ უჩნდება, ისედაც მოუთმენლად გადადის უშუალოდ ტექსტის კითხვაზე. და მაინც, სათაურებზე „გახსენება“,³⁴ „თანამედროვე კინოხელოვნებისათვის“,³⁵ „თეატრი და მაცურებელი“³⁶ გაცილებით ეფექტური ნიმუშებია „გარღვეული შეგნება“,³⁷ „პირველი მერცხლის“

აღეგორია“³⁸ „უგზობის გზა“³⁹ „თვალდახუჭული სიკეთის დრამა“⁴⁰ „გუშინდელი დღეს“⁴¹ „განა დრამატურგია ლიტერატურის გერია?“⁴² „...სიყვარულს უშენებია“⁴³ და მათი მსგავსი ოსტატური სათაურები.

გამორჩეულად მიმზიდველია „სიცრუე სიცრუისა“⁴⁴ რადგან ავტორის ტენდენციას ორიგინალურად ამჟღავნებს ასოციაციური სათაურის ემოციური ფუნქცია. მკითხველის აზროვნების აქტუალიზაციაზე ორიენტირებული სათაური ჯერ კიდევ სტატიის თემის გამოკვეთამდე სათანადოდ განაწყოფს აუდიტორიას. სულხან-საბა ორბელიანისეული სათაურის პერიფრაზით, კრიტიკულ დამოკიდებულებას ავტორი თავიდანვე ღიად წარმოაჩენს. კინორეცენზია სიუჟეტურად მართლაც სუსტი ფილმის „ზღვის ბილიკის“ (1962, რეჟისორი – რეზო ჩხეიძე) პრემიერასთან დაკავშირებით დაიწერა.

პუბლიკაციას წამდგარებული აქვს „ბალკანეთის მაქსიმ გორკად“ ცნობილი რუმინელი მწერლის, პანაიტ ისტრატის (1884-1935) ციტატა: „ბავშვობა, ყრმობა, სიჭაბუკე, ვაჟბავშვობის ხანა და სიბერე – ხუთნაირი სიცოცხლეა, არსებობის ხუთნაირი საშუალება. ვინც ცდილობს ხუთივე ერთ კალაპოტში ჩააყენოს, ხუთივეს ჰკლავს“⁴⁵ მოცემულ ეპიგრაფს ორმაგი ფუნქცია დააკისრა პუბლიცისტმა. ჯერ ერთი, იგი უშუალოდ სათაურს მოხდევს და აღეგორიის გამოყენებით ხსნის, თუ რავგარი სიცრუის შესახებ იქნება საუბარი მედიატექსტში. მეორეც, აღნიშნული ციტატა კარგი საბაბია ორიგინალური არქიტექტონიკის ასაგებად. პუბლიკაცია შვიდ ნაწილად არის დაყოფილი შიდა სათაურების⁴⁶ გამოყენებით: ლიდი, ხუთეპიზოდური კორპუსი (სიცრუე პირველი, სიცრუე მეორე, სიცრუე მესამე, სიცრუე მეოთხე, სიცრუე მეხუთე – როგორც ლოგიკური გამოძახილი პანაიტ ისტრატის მოსაზრებისა) და დაბოლოება.⁴⁷

ლიდში მოცემული კონცეფციის („სიცრუის სიცრუე ან სიცრუის საშუალებით მოთხრობილი სიცრუე შინაგა-

ნად ცარიელ, აზრგამოცდილ ამბავს იძლევა“)⁴⁵ მართებულობა ეტაპობრივი მსჯელობით, კინოსცენარის ძირითადი კადრების აღწერას მიდევნებული არგუმენტების გამოყენებით დასტურდება. შიდა სათაურებით გამოყოფილია ხუთი ძირითადი ასპექტი ფილმისა, რაც ეხმიანება ეპიგრაფს და აიოლებს რეცენზიის კრიტიკული მოტივების აღქმას.

დაბოლოება-კოდა⁴⁸ სათაურს უბრუნდება, ოღონდ თუ ლიდი სათაურში მოცემული პერიფრაზის ახსნას მოიცავდა, ენდინგი⁴⁹ ავტორისეული ტენდენციის გამჟღავნების კულმინაციას წარმოადგენს: „ზღვის ბილიკის“ სახით მივიღეთ არა სიბრძნე და სილამაზე სიცრუისა, არამედ სიცრუის სიცრუე, რადგან ხელთ შეგვრჩა ხელოვნურად მოგონილი პრობლემა და ცრუფსიქოლოგიური კონფლიქტი, რომლის დამაჯერებელი გადაწყვეტა შეუძლებელი აღმოჩნდა“.⁵⁰ პროფესიული თვალსაზრისით მაწუხებს კითხვა: როგორ მოხდა, რომ აკაკი ბაქრაძე ასეთი „სუსტი“ ფილმისთვის რეცენზიის დასაწერად მოცდა. თუმცა, ვინ იცის, რა უფრო მნიშვნელოვანია – ღირსეულის შექება თუ უღირსის, უვარგისის მხილება.

ჩემი აზრით, „ზღვის ბილიკში“ დასმული პრობლემა ზოგადსაგაცობრიო და მარადიულია. ხელოვნური კი არა, XXI საუკუნეში კიდევ უფრო მწვავედ აქტუალურია გამოცდილი პროფესიონალის ასაკის გამო გარიყვის თემა, მისი საყვარელი საქმისგან ჩამოშორება და „დამსახურებულ“ პენსიაზე გაშვება. ფილმის ფინალში ცალსახადაა ნაჩვენები, როგორ იხსნა გასაჭირში ჩავარდნილი ახალგაზრდის სიცოცხლე ჭარმაგმა, გამოცდილმა „ზღვის ლომმა“. ვფიქრობ, ფილმის სცენარია თვალშისაცემად სუსტი, მაგრამ არა – თავად პრობლემა, რომელსაც ხელოვნურობას ვერაფრით დავწამებთ, სიუჟეტურ ქარგაში არსებული აშკარა ლაფსუსების მიუხედავად. სერგო ზაქარიაძე „ზღვის ბილიკში“ ფსიქოლოგიურ კონფლიქტს, ლამის, ისეთივე სიმძაფრით წარმოაჩენს მაყურებლის წი-

ნაშე, როგორც რეზო ჩხეიძის კინო-შედეგში „ჯარისკაცის მამა“ (1964) განსახიერებული გიორგი მახარაშვილის როლით. ალბათ, სცენარისტად სულიკო ჟღენტი რომ ჰყოლოდა „ზღვის ბილიკს“, ქართულ კინოხელოვნებას დაამშვენებდა ეს უდავოდ დიდი პოტენციალის მქონე ნაწარმოები. შესაბამისად, აკაკი ბაქრაძის რეცენზია ოსტატურადაა დაწერილი კომპოზიციური თვალსაზრისით, მაგრამ პუბლიცისტური აქცენტები არასათანადოდ აქვს დასმული ავტორს.

ამავე პერიოდში ასპარეზზე გამოსულ ნიჭიერ ჟურნალისტთა ახალი ტალღა წინამორბედთა ღირსეულ მემკვიდრედ გვევლინება. უფროსი კოლეგების ენა, სტილი თუ თემატიკა იმდენად თანამედროვეა, ხოლო უმცროსების ოსტატობა – დახვეწილი და პროფესიონალური, რომ ზღვარი თაობებს შორის სრულიად გამქრალია. მხოლოდ პუბლიკაციათა განხილვით შეუძლებელია ავტორთა ასაკის გამოცნობა, ნაწარმოებების თანადროულობისა და ეფექტურობის გამო.

„უკოშკო სვანეთი“⁵¹ თავისი ავლოგიკურობით აუცილებლად მიიტაცებს ფართო აუდიტორიის თვალს. ძნელია ნახევარი საუკუნის წინანდელი მკითხველის ერუდიციის შეფასება ანდა ჟურნალისტის ჩანაფიქრის პუბლიცისტური ასპექტის ზუსტად განსაზღვრა. თუნდაც ბევრს სცოდნოდა დალის ხეობის პოეტური მეტსახელი, სათაურის სარეკლამო ფუნქცია⁵² ამით მაინც ვერ დაზარალდებოდა. სახელდებითი ფუნქციის⁵² დომინირების გამო, მოცემული ნიმუში პირდაპირ სათაურთა ჯგუფს ეკუთვნის.

რეპორტაჟი ჟანრისთვის უჩვეულოდ, მშვიდი, თითქმის, მდორე თხრობით იწყება. გრცელი ლიდის შემდეგ, ჟურნალისტის მანქანასთან ერთად აკრეფილ სიჩქარეს პუბლიკაციის რიტმი საფინალო წერტილამდე⁵³ აღარ დალატობს. საინტერესო და მნიშვნელოვანი ინფორმაციით სავსე, მაგრამ ოდნავ გაწელილი დასაწყისის მრავალსიტყვაობას ერთგვარად ამართლებს სიტყვათა თამაშზე

აგებული არქიტექტონიკა: ავტორი ეფექტურად იყენებს ლეგენდას სვანეთის ოქროსდაღალებიან ნადირობის ქაღმერთზე, რათა მკითხველს ლოგიკურად შეუძღვს მისი სეხნია ხეობისკენ მიმავალ გზაზე. 1960-იან წლებში თანამედროვე მკითხველის თვალთ დაბრუნება დამატებითი ემოციების მომცველია იმ პერიოდის აფხაზეთის ტკივილიანი გაელვების გამო.

თხრობა კორპუსის უკანასკნელი ფრაზიდან „ლოგიკური ხიდის“³¹ გარეშე ხტება ერთწინადადებიან დაბოლოებაზე: „...დინჯად ამბობს მძღოლი და სიჩქარეს უმატებს. შორს რჩება უკოშკო სვანეთი...“.⁵¹ მოსხლეტილი და კოხტად მოკლე ენდინგი კიდევ ერთხელ გახაზავს პუბლიკაციის მთლიანი რიტმიდან დასაწყისის სრულ ამოვარდნას. სტატია ისეთ შეგრძნებას ტოვებს, გეგონება, ჟურნალისტმა დილით დასვენებულზე, ახლადგაღვიძებულის სიზანტითა და მოცლილობის ნაზავი განწყობით დაიწყო წერა და სადამოს ენერგიისგან დაცლილმა, თუმცა, ემოციებით სავსემ, დაასრულა. თავიდან, დაღის ხეობის უნახავად და ხალხთან გასაუბრებამდე, სათქმელი ნაკლებად ჰქონდა, რის გამოც ლეგენდებში გადაიჭრა, თითქოს, ბიბლიოთეკაში იქექებოდა მორიგი რეპორტაჟის მოსამზადებლად და საინტერესოს რასაც გადააწყდა, ყველაფერი ამოწერა. დღის ბოლოს კი, დაღლილმა, იმ ადგილზე შეწყვიტა ამბის თხრობა, სადაც მანქანაში ჩასთვლილა. როგორც ვხედავთ, სასურველი იყო, ავტორს უკეთ დაემუშავებინა ლიდი. ჟურნალისტური ოსტატობის ერთ-ერთი ძირეული მახასიათებელია ჭარბი ფრაზების წაშლის და ზედმეტი დეტალების დაუნანებლად „გადაყრის“ უნარი.

სათაური-მიმართვის „თქვენს წინაშე მიწამდე ვხრი თავს...“⁵⁴ ორიგინალურობა ისაა, რომ აქ პერსონაჟს მიმართავს კომპეტენტური პიროვნება, რომლის ციტირებასაც ახდენს რესპონდენტი. აკაკი ხორავას ძეგლის გახსნის ფაქტთან დაკავშირებით ჟურნალისტი მთაწმინდაზევე ესაუბრა აკაკი ვასაძეს. ინტერვიუებული ისე ოსტა-

ტურადაა შერჩეული, რომ ძალაუნებურად, ორი პერსონაჟის ასოციაციას იწვევს, რომლებიც ერთდროულად იზიდავენ მკითხველს.

რედაქციას აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით ტრადიციული ნიუსი რომ გაეშვა, ძნელი დასაჯერებელია, აუდიტორიის მნიშვნელოვნად დაინტერესება მოეხერხებინათუნდაც ძალზე გამოცდილ და ნიჭიერ პროფესიონალს. განა რა უნდა ითქვას მოულოდნელი და ყურადღების ღირსი ძეგლის საზეიმო გახსნის შესახებ. მაქსიმუმ, ამინდის, გარემოს ან დამსწრე საზოგადოების აღწერა და ოფიციალურ პირთა ჩამონათვალი. შესაძლოა, ავტორს ჩანახატის სახით რამდენიმე ლირიკული გადახვევის შემოთავაზება მოეხერხებინათ სტანდარტული ცერემონიალიდან რეპორტაჟის გამოსაცოცხლებლად.

ინტერვიუ-დიალოგის გამოყენება არა მხოლოდ დიდებული მსახიობის გახსენების საშუალებას აძლევს ჟურნალისტს, არამედ არანაკლებ სახელოვანი მეორე არტისტის თვალთ დანახული ქართული თეატრის კორიფეთა ეპოქა ცოცხლდება სამგანზომილებიან ანიმაციასავით. ინტერვიუს განმავლობაში აკაკი ვასაძე ხან მეგობარია ხორავასი, ხან კოლეგა, ხან რეჟისორი, ხან მისი ტრიუმფის აღტაცებული მოწმე და უზადო ტალანტის ტყვე. საუბრის დინამიკა, თანამედროვე ლექსიკა და თემის გაუხუნარი აქტუალობა იმდენად თანადროულია, რომ ამ პუბლიკაციის ნამდვილი ასაკი ძნელი დასაჯერებელია. 1975 წელს დაბეჭდილი ინტერვიუ ჟურნალისტური შემოქმედების ეფემერულობის დიდებულებას⁵⁵ კიდევ ერთხელ წარმოაჩენს თანამედროვე მედიის წინაშე.

სახელდებით სათაურს „დაჭმუჭნული კაბა“⁵⁶ იმდენად ჰარმონიულად მოსდევს აღწერითი ლიდი („იმ დღეს ელას ახალი თეთრი კაბა ეცვა“),⁵⁷ რომ მთელი პუბლიკაციის ორგანიზებულ სტრუქტურულ წყობას თავიდანვე გახაზავს. შემაჯამებელი დაბოლოება წრიული კომპოზიციის ლოგიკურ, ამავე დროს, ლირიკულ დასკვნასავით

უდერს: „ყოველი კარგი კონცერტის შემდეგ შინ აღელვებული, ბედნიერი, დატყუპებული კაბით ბრუნდება“.⁵⁸ ავტორი საერთოდ არ იყენებს გადასვლებს. მთელი ტექსტი უბის წიგნაკის ჩანაწერებს წააგავს. ყოველი აბზაცი მარტივი, იოლად გასაგები, ლოგიკურად განლაგებული და უბრალოების სიბლით არის სავსე. 1970-იანი წლების ჟანრთა თეორიის ძირითადი წესების დაცვით აგებული მასალა პორტრეტული ნარკვევის ტიპური ნიმუშია.

დამწყები ჟურნალისტი თანატოლ მუსიკათმცოდნეზე უამბობს მკითხველს. რთულია ჩვეულებრივი ახალგაზრდის ეფექტურად წარმოჩენა ფართო აუდიტორიის წინაშე მაშინ, როცა მას ჯერ არც გმირობა ჩაუდენია, არც რაიმე განსაკუთრებული ნიჭი გამოუმჟღავნებია. ავტორი თავისი პერსონაჟისადმი ფაქიზი, მისი შესაძლებლობებისადმი რწმენით სავსე დამოკიდებულებით აღწევს სასურველ შედეგს. სათაური, თითქოს, გასაღებია იმ ჯადოსნური თვისებებით სავსე სკივრისა, როგორადაც უბრალო სტუდენტ გოგონას ხედავს და წარმოგვიჩენს ჟურნალისტი. საინტერესოა, რომ ხუთი ათეული წლის წინათ დაწერილი თხზულება, მაშინ როცა პუბლიცისტურ ჟანრთა ტრანსფორმაცია ჯერ არც იყო დაწყებული, ხოლო ყოველივე ოკეანისგაღმურის უკომპრომისოდ დამაღვას „რკინის ფარდის“ მიღმა ცდილობდნენ მავანნი, საქართველოში დაიწერა ამერიკული პროფილის (profile) სტილის მასალა.

ასოციაციური სათაური „მზე დედაა ჩემი...“⁵⁹ 1980-იანი წლების ღამაზე, შედარებით მშვიდობიან პერიოდში მცხოვრებ მოზარდზე, მის თანატოლებსა და პატარა გოგონაზე ლოგიკურად აგებული არქიტექტონიკის სიმბოლური გვირგვინია. ქართული ხალხური ზღაპრიდან მოხმობილი ლექსის სტრიქონი არა მხოლოდ ნარკვევის პერსონაჟის წარმოსახვით სამყაროსთან წილნაყარობაზე მიუთითებს მკითხველს, არამედ კომპოზიციურად ამთლიანებს ვრცელ მასალას, რომელშიც ორი პარალელური თე-

მა იკვეთება: ერთი ძირითადი და ვრცელი, მეორე მოკლე და კრიმანჭულივით მთავარ თემაში შემოჭრილი.

ამერიკელი მკვლევარი მეღვინე მენჩერი დეტალურად აღწერს ერთზე მეტი იდეის ანუ თემის მქონე მასალისთვის კომპოზიციის აგების ტექნიკას (მის მიერ გამოყენებული ამერიკული ტერმინები ასე გვაქვს მოქართულებული: იდეა A ანუ მთავარი (პირველი) იდეა, იდეა B – დამხმარე (მეორე) იდეა, ხოლო ქვეთემა C – დამატებითი (მესამე) ქვეთემა და ა.შ.). მენჩერს შემოთავაზებული აქვს მრავალფეროვნებიანი სტატიის სტრუქტურის სქემა:

- ლიდი: იდეა A, იდეა B.
- ამხსნელი მასალა: იდეა A-ს განვრცობა, იდეა B-ს განვრცობა.
- მეორეხარისხოვანი მასალა: C, D, E, F ქვეთემები.
- ფონი.
- დაბოლოება: იდეა A-ს განვრცობა, იდეა B-ს განვრცობა.⁶⁰

სწორედ ასეთ კომპოზიციას იყენებს ქართველი ჟურნალისტი თავისი ნარკვევისთვის. უდავოა ავტორის პროფესიონალიზმი და პუბლიცისტური ოსტატობა. რეიგანის პერიოდის ამერიკული პრესა სათანადოდ სიღრმისეულად ჯერ არ მაქვს შესწავლილი, მაგრამ ქართული პრესის ფურცლებზე ნაპოვნი სრულყოფილი ნიმუში ამ კუთხით ძიების წარმოებისკენ მაქეზებს. საინტერესოა, რამდენად ოსტატურად იყენებდნენ 1980-იან წლებში საკუთარ არქიტექტონიკულ თეორიას აშშ-ში.

მოცემული ნარკვევის ბრმა ლიდი⁶¹ ინტრიგის შემცველია: აუდიტორიას აფიქრებინებს, რომ გამოიცნო სათაურთან დასაწყისის კავშირი (A თემა) და მხოლოდ რამდენიმე აბზაცის შემდეგ შიფრავს ჟურნალისტი „ონაერულ“ ჩანაფიქრს. პერსონაჟის შემოქმედების განხილვისას (A თემის დამუშავება) ერთ-ერთი ტილოს („სიხარული“) მხატვრულ ქარგაში ჩნდება პატარა გოგონას თემა (B თემა) ოსტატური გააზრებით: თითქოს, ნარკვევის გმი-

რის, მაკა გოცირიძის ნახატი გაცოცხლებულა და კედელზე გაკრული გობელენიდან გადმომხტარა საგამოფენო დარბაზში მხატვრის განწყობით დამუხტული, ამდერებული პაწია. B თემას აქ „ლოგიკური ხიდის“ ფუნქცია აკისრია. იგი ლიდიდან ძირითადი ტექსტისკენ პარმონიულად გადასვლისათვის გამოიყენა ავტორმა და ბუნებრივად, დინამიურად შეუძღვა უკვე სერიოზულად დაინტერესებულ მკითხველს ნარკვევის სიღრმეში.

ორიგინალურია პერსონაჟის ასაკისთვის შესაფერი ტონალობის გამოყენება ინტროში,⁶² თითქოს, თინეიჯერის სამყაროს კარი ერთბაშად იღება ზრდასრული საზოგადოების წინაშე. მთავარი სათქმელის დაწყებისთანავე ჟურნალისტის საუბრის მანერა დინჯი, გაწონასწორებული, მოზომილი, გულშემატკივრული, ერთი სიტყვით, ავტორისეულია. შემდეგ ყურადღება მრავალრიცხოვან ქვეთემათა კასკადზე გადადის.

დაბოლოება-კოდა ლიდის მთავარ თემას (A თემა) უბრუნდება და კრეატიულად განავრცობს მას: დასაწყისსა და კორპუსს შორის გამოყენებული პოეტური გადასვლის ანალოგის (B თემის დამუშავება) განვრცობით, სათქმელს მოულოდნელად და, შესაბამისად, ძალზე ეფექტურად ამრგვალებს: „შინ მისულმა პატარა გოგონამ („სიხარულმა“ რომ აამღერა) სახატავი რვეულის ქათქათა ფურცელზე ოთხი მზე დახატა – წითელი, მწვანე, ლურჯი და ყვითელი. გაოცებულ დედას კი აუხსნა: „ერთი ზაფხულის მზეა, ერთი – წვიმის, ერთი – ზამთრის და ერთიც – შემოდგომისო...“.⁵⁹ წრიულ კომპოზიციაში ორივე თემის რკალი სწორედ დაბოლოება-კოდას საშუალებით იკვრება და საბოლოოდ ადასტურებს მზის სიმბოლოს განსაკუთრებულობას ამ კონკრეტული ნარკვევისთვის.

ჩვენს მიერ განხილული ორი უკანასკნელი ნარკვევის „დაჭმუჭმული კაბა“⁵⁶ (1970) და „მზე დედაა ჩემი...“⁵⁹ (1981) ჟურნალისტური ოსტატობა და კომპოზიციის თანა-

მედროვე ამერიკულ თეორიასთან⁶⁰ მათი ჰარმონიული კავშირი, უთუოდ იმის დასტურად უნდა ჩაითვალოს, რომ პროფესიონალიზმის საზოგადოებრივი უნივერსალურია და დროსა და სივრცეში უვითო რეჟიმით მოგზაურობს.

* * *

თანამედროვე ქართული პრესის ნიმუშები მოვიძიეთ 1994-2010 წლების გამოცემებში: გაზეთები „თბილისი“, „კავკასიონი“, „დილის გაზეთი“, „კვირის პალიტრა“, „საქართველოს რესპუბლიკა“, „ახალი ქართული გაზეთი“, „დრონი“, ჟურნალები „ჩვენი მწერლობა“, „თბილისელები“, „არილი“ და „გზა“. როგორც მოსალოდნელი იყო, ტრადიციულად, ჭარბობს სათაური-განცხადებები,⁶³ სათაური-ციტატები⁶⁴ და სათაური-ფრაზები.¹⁰ ჟურნალებში საკმაოდ ხშირია სახელდებითი სათაურების წილი, ხოლო „თბილისელებისა“ და „გზის“ ნომრებში ტრადიციულად მრავლადაა სათაური-ციტატის ის ვარიანტები, როდესაც მთქმელის ვინაობა წინ უსწრებს ციტირებულ წინადადებას. 1991 წელს საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ თანდათანობით მომრავლებულ-მომძლავრებული ეროვნული ტაბლოიდების მიუხედავად, პირველი ორი ათეული წლის განმავლობაში ქართული პრესა გამდიდრდა იშვიათ, მაგრამ ნიჭიერ ავტორთა მაღალი დონის პუბლიკაციებით. ეს პროგრესი საგრძნობლად შესუსტდა უკანასკნელ ოცწლეულში და ოსტატური სათაურები ქართულ მედიაში ნაკლები რაოდენობით გვხვდება. ციფრული მედიის, კერძოდ კი, საქართველოში, ლამის, ფანატიკურად ატაცებული სოციალური მედიის პირობებში, ხშირად სათაური საერთოდ გამქრალია და მის ადგილს ლიდი, იშვიათად კი, გობი იკავებს. ეს არა მხოლოდ სუსტი ჟურნალიზმის მაჩვენებელია, არამედ, საკმაოდ აღიზიანებს განათლებულ აუდიტორიას. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ მავანთა მტკიცების მიუხედავად, რომელთა შორის არაჟურნალისტური განათლების მქონეთა მედიასფეროში ჩანერგილი პრაქტიკოსები ჭარ-

ბობენ, ქართული საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილი კვლავაც რჩება ღრმადნაკითხ, გემოვნებიან მომხმარებლად, მიუხედავად ქართული განათლების სისტემის სრული კოლაფსისა.

როგორც ჩანს, სამყაროს სიმბოლურ აღქმასა და ექსპრესიულობას ქართველებში გენეტიკური ფაქტორიც განაპირობებს და არა მხოლოდ – ბუმბერაზ პუბლიცისტთა ტრადიცია. დევი სტურუას სათაური-სიმბოლო „ღვდი მაკბეტი თბილისის „მარშუტკაში““⁶⁵ თავიდანვე აინტრიგებს მკითხველს: ვისზეა საუბარი? პერსონაჟი უარყოფითია თუ დადებითი? სღენგი ერთდროულად „აბნევს“ და ითრევს აუდიტორიას პუბლიკაციის შინაარსში. ბრმა ლიდის დიდებული, რეპორტაჟული სტილი ამძაფრებს ეფექტური სათაურით გამოწვეულ პირველ რეაქციას. თხრობის ღალი მანერა, თანამედროვე ეროვნული პრესისთვის გაიშვიათებული წმინდა და უკიდურესად თანამედროვე ქართული ხიბლავს თვალ-ყურს. მრავალპლანიანი პუბლიკაციის პირველი ნაწილის ბოლოს, ავტორთან ერთად შეიტყობს მკითხველი, რომ ეს იდუმალებით მოცული „ღვდი მაკბეტი“ დედაქალაქის თეატრალური საზოგადოების ახალგაზრდა ფავორიტი, მსახიობი ნინო კასრაძეა.

გამორჩეულად თანამედროვე, დასავლური სტანდარტების შესაბამისი და, ამავე დროს, უადრესად ქართულია თავად მასალის კომპოზიციური წყობა. ჩართული დიალოგები პორტრეტული ნარკვევისთვის დამახასიათებელი თხრობის ფონზე ორგანულად გასდევს რეპორტაჟული სტილის კარკასს. გადასვლების ნაცვლად ავტორი ზოგან შიდა სათაურებს იყენებს, რაც იცავს ვრცელ პუბლიკაციას ყალბი ტონისა თუ ფუჭი მრავალსიტყვაობისგან და უფრო დინამიურს ხდის თხრობას. მთლიანობაში, ეს არის თანამედროვე ქანრული ტრანსფორმაციის ერთ-ერთი უბრწყინვალესი ნიმუში – მომავლის ბეჭდური (ტექსტური) მედია, რაც ტრადიციული ჟურნალისტიკის ახალ

ეპოქაში შენარჩუნებისა და ადეკვატურად განვითარების ერთ-ერთი მყარი გარანტია შეიძლება გახდეს.

სათაურ-ციტატაში „ქართველების ერთად ყოფნა და მილოცვა, ღმერთო“⁶⁵ მიმართვისა და ასოციაციის ორიგინალური ნაზავი გამოიყენა ჟურნალისტმა. შინაარსობრივად, იგი სათაურ-მიმართვას წააგავს, მაგრამ თვისობრივად განსხვავდება მისგან, რადგან აპელირების ფუნქცია ნამდვილად არა აქვს. თუმცა ეს სათაური უბრალოდ ციტატაა, იგი უადრესად მრავლისმთქმელია. ამ სტრიქონის გადაკითხვისას, შეუძლებელია, გოგი დოლიძის ხმა არ გაუცოცხლდეს ნებისმიერ ქართველს გონებაში. როცა პუბლიკაცია იბეჭდება, მომდერადი ახლადგარდაცვლილია. „მის მიერ დაობლებული სცენის“⁶⁶ ტკივილს ხალხი მისივე სიმღერებით იყუჩებს. ამიტომაც, მუსიკალური მინიშნება აუცილებლად სათანადოდ აღიქმება. ჟურნალისტის მიზანიც სწორედ ეს იყო: ასოციაციურად „გაემხილა“ პუბლიკაციის პერსონაჟის ვინაობა.

მკითხველის ერუდიციაზე ორიენტირებული სათაური „უსათაურო სევდა“⁶⁶ საზოგადოების იმ ნაწილს, ვისთვისაც დაიწერა, ქვესათაურის გარეშეც მიანიშნებს პუბლიკაციის პერსონაჟის ვინაობას. „აღამიანთა სევდის“ ავტორს მარადიული, საკაცობრიო დარდი, თითქოს, დაბადებით დაჰყვა და მთელი ცხოვრების განმავლობაში საკუთარი ჯვარივით ზიდა გოდერძი ჩოხელმა საზოგადოების განცდათა სიმძაფრე. ახლა კი გაპიროვნებული სახით სთავაზობს მკითხველს ჟურნალისტი შემოქმედის უსათაურო სევდას.

პორტრეტული ნარკვევისთვის „არული ჩვენს მტრებს!“⁶⁷ სიმბოლიზმით აღსავსე სათაური-მიმართვა შეარჩია ჟურნალისტმა. ეს საბრძოლო მოწოდება დაფიქრებასაც არ საჭიროებს, თუ ვინ ვის ეუბნება, ან რატომ. ხან მომხვდურთა შესაშინებლად ნათქვამი – რიხიან შეძახილად ავარდება ჰაერში, ხანაც შეთქმულთა ჩურჩულად – განდობასავით გაისმის. ფიქრი არ უნდა, ეს კმე-

დების მუდმივი ნიშანია. აზრის განმვრცობი ქვესათაური⁶⁸ პუბლიკაციის თემასა და პერსონაჟის ვინაობას ამცნობს მკითხველს: „ანუ ვაჩე, რომელიც კოლაუმ ცისფერყანწელად აკურთხა“.⁶⁷ ტიპური ორმაგი სათაური ჟურნალისტმა ოსტატურად გაანაწილა სათაურად და ქვესათაურად.

სათაური-მიმართვის არსი ვაჩეს პიროვნების სიტყვით გამოძერწვასთან ერთად იკვეთება. თანდათან გასაგები ხდება ავტორის ჩანაფიქრი, საბოლოოდ კი ფინალური წერტილივით დაესმის ბოლომოკვეცილ ამბავს ამაყად გამორეხული შეძახილი: „რა გული გაუძლებდა სიცოცხლის ბოლომდე რომანტიკის ფერთა კეთილშობილებით მონუსხულ კოლაუ ნადირაძეს, კურთხევა არ ებოძებინა ახალგაზრდა სულიერი მემკვიდრისათვის, მასთან ერთად, ცისფერყანწელთა შემართებით კიდევ ერთხელ არ ეყივლა: „არული“ – ჩვენს მტრებს!“...⁶⁷ ეს მოწოდება ძველ და ახალ თაობას შორის გადებული უხილავი ხიდივით კრავს საქართველოს მომავლისკენ მიმართულ სავალს. მკითხველი ხვდება, ეს სწორედ ის გზაა, რომელზეც ვაჩე გაუჩინარდა, „არული“ კი კოლაუს მიერ გმირული თავდადებისთვის ახალგაზრდის შემზადება, დალოცვა აღმოჩნდა.

ნარკვევის ბოლოს სათაურში კოდირებული სიმბოლოს განსხვავებული ახსნა გაიელვებს. ეს, თითქოს, „გარდასული საუკუნეების ქართველი ვაჟკაცის“,⁶⁷ მალ-ხაზ ვაჩეიშვილის მიერ გაუმხელელი კიდევ ერთი „ავგაროზული სიტყვაა“⁶⁷ უჩინარ ჯვარზე ამოტვიფრული, ახალ სულიერ მემკვიდრეთა იმედად დატოვებული.

ასოციაციურ სათაურში „რატომ უყვარდათ საქართველოში“⁶⁵ ჟურნალისტის მიერ გამოყენებული პერიფრაზი თანადროული და აქტუალურია. დადებითი ემოციებისგან დაშრეტილ დღევანდელ მკითხველს პუბლიცისტმა რესპონდენტად გერონტი ქიქოძის ქალიშვილი, ქალბატონი მანანა შესთავაზა. საუბარი ავბედითი 1937 წლის რეპრესიების ფონზე ქართული სულის, ევროპულ მსოფ-

ღმსხედველობასთან თანაზიარობისა და მარადიულთან ფილოსოფიური წილნაყარობის შიშნარევი შენარჩუნების მცდელობას შეეხება. ტრადიციული კდემამოსილების გამო ბოლომდე გაუცნობიერებელი გარეგნული სიმშვენიერე იჩრდილება რესპონდენტის გასაოცარ შინაგან ხიბლთან მიმართებაში.

ინტერვიუს თხრობას დინამიურს ხდის რეპორტაჟული სტილის მოკლე ჩანართები. გასული საუკუნის დიდებულ ქართველ მოღვაწეთა ღანდები მყისიერად ცოცხლდება და ისევ იბინდება აუდიტორიის თვალწინ: მიხეილ ჯავახიშვილი, სერგო კლდიაშვილი, ივანე ჯავახიშვილი, პაოლო იაშვილი, იაკობ ნიკოლაძე, ლადო გუდიაშვილი, ლევან გოთუა, კონსტანტინე გამსახურდია, ვახტანგ კოტეტიშვილი, ნიკოლო მიწიშვილი, კოლაუ ნადირაძე, პავლე ინგოროყვა, აკაკი გაწერელია, სიმონ ჯანაშია... თითქოს, უჩინარი ჯადოქარი მათ მირაჟულ სხეულებს უბოძებს დროებით: ვიდრე სათნო მანდილოსნის ნოსტალგიითა და გაუხუნარი მოწიწებით შერჩეული სიტყვები ირეკლება მკითხველის ბადურაზე, გარდასული დროის მოღვაწენი წარმოსახვით ღანდებად მიმოდიან გაზეთის ფურცელზე. წარსულის უძვირფასესი აჩრდილებიდან თანამედროვეობაში გარდაცვლილი მეუღლის გახსენებით ბრუნდება ქალბატონი მანანა. იმ ბედნიერი, მაგრამ მაინც ტრაგიკული ბავშვობისა და ყრმობის პერიოდის სურნელი თან სდევს ყველა დროში, როგორც მარადიული სიყვარულის საფუძველი. თუმცა, რად უნდა სიყვარულს საბაბი.

შვილიშვილებით დაწყებული საუბარი თემის გამეორებით მთავრდება. ასეთია თავად რესპონდენტის სურვილი, რომელსაც ჟურნალისტი გონიერულად სცემს პატივს. ინტერვიუს წრიული კომპოზიცია ჰარმონიულად აბრუნებს მკითხველს რეალურ დროში. ამ მომგებიან ადგილზე ინტერვიუს შეწყვეტის ცდუნებას ავტორი აიგნორებს და პუბლიცისტური გააზრებით სავსე საფინალო სიტყვას გვთავაზობს.

შემაჯამებელი დაბოლოება, ერთი შეხედვით, ისეთი ბრმა ენდინგის ასოციაციას იწვევს მკითხველში, რომ არ-წმუნებს, დასასრული არასოდეს დადგებაო: „მშვენიერება დღეგრძელია, დღეგრძელი და მუდამ სათაყვანო და თუ ის ქალში ჩასახლდება, მის წინაშე ერთმანეთს ასწრებენ მუხლის მოყრას ყველა დროის გმირები და რაინდები“.⁶⁵ ღიად რჩება ავტორისეული რიტორიკული კითხვა, თუ რატომ უყვარდათ საქართველოში. მასზე პასუხი ჩემირელი კატის ღიმილივით⁶⁹ მუდამ ჩვენს გარშემო ჰაერში ილივ-ლივებს.

ეფექტური ქართული სათაურები ხშირად ორიგინალური პუბლიცისტური ნააზრევის სავიზიტო ბარათის ფუნქციას ასრულებს. ამ, ერთი შეხედვით, ჩვეულებრივმა განზოგადებამ, ხელი შეუწყო მნიშვნელოვანი მოსაზრებების წარმოშობას. ნებისმიერი სხვა ქვეყნის ბეჭდური მედიის ნიმუშთა შესწავლისას ჩვენს ხელთ მხოლოდ ჟურნალისტური შემოქმედების საბოლოო პროდუქტია. ქართული მედიატექსტების კვლევისას, არცერთი ავტორი მხოლოდ სახელი და გვარი არ ყოფილა. ისინი ეროვნული მასშტაბით ცნობილი პიროვნებები, ჩვენი უფროსი ან თანატოლი კოლეგები თუ ყოფილი სტუდენტები არიან.⁷⁰ შესაბამისად, არა მხოლოდ მათი შემოქმედება, არამედ პროფესიული აქტიურობის გარკვეული დეტალებიც თავისთავად ნაცნობი აღმოჩნდა. მედიატექსტის ეფექტურობა პირდაპირპროპორციულად დამოკიდებული გამოდგა იმაზე, ჟურნალისტიკა ავტორისთვის სამსახურია თუ სულის მოთხოვნილება. თვით ისეთ შემთხვევაში, როცა ეთიკისა და მორალის ნორმების⁷¹ სუსტად დამცველი ავტორია, მისი პუბლიკაციები მაინც აშკარა ოსტატობით გამოირჩევა თუკი წერს იმიტომ, რომ „სხვაგვარად არ ძალუძს“.⁷²

ლიტერატურა □ References

1. Nadare, Maia (2021). *Deontology through the international media law*. Tbilisi: Publishing House Universal, pp. 195-196 (In Georgian).
2. Nadare, Maia (2020). *The media mill: Political communication*. Tbilisi: Publishing House Universal, p. 292 (In Georgian).
3. Nadare, Maia (2021). *Deontology through the international media law*. Tbilisi: Publishing House Universal, pp. 286-287 (In Georgian).
4. ქართული პუბლიცისტიკა: ქრესტომათია (XIX საუკუნე) (2007). შემდგენელი და რედაქტორი: დალი ჩიკვილაძე, თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
5. Nadare, Maia (2008). *Breaking the fourth wall*. Tbilisi: Publishing House Universal, pp. 22-23, 38-40 (In Georgian).
6. ჭავჭავაძე ილია (1863). საქართველოს მოამბეზედ, კურნ. „საქართველოს მოამბე“ №1 (იხ.: ქართული პუბლიცისტიკა: ქრესტომათია (XIX საუკუნე) (2007). შემდგენელი და რედაქტორი: დალი ჩიკვილაძე, თბილისი: თსუ-ის გამომცემლობა, გვ. 55-62).
7. Nadare, Maia (1999). *Diversity of headlines in the American print media*. Tbilisi: Tbilisi University Press, p. 23-31 (In Georgian).
8. Ibid. p. 10-17.
9. Ibid. p. 60-65.
10. Ibid. p. 19-20.
11. Ibid. p. 17-19.
12. Ibid. p. 21-23.
13. Ibid. p. 32-38.
14. Ibid. p. 3.
15. Ibid. pp. 335-337, 339, 349.
16. Ibid. pp. 351-352.
17. Ibid. p. 4.
18. ვაჟა-ფშაველა: ოთხტომეული (2022). ტომი 4: დრამა, პუბლიცისტიკა, წერილები, თბილისი: გამომცემლობა „პალიტრა L“, დაბეჭდილია შპს „კოლორში“ (რამე-რუმე, გვ. 397-401).
19. იქვე, გვ. 397.
20. იქვე, გვ. 267-269 (კოსმოპოლიტიზმი და პატრიოტიზმი).
21. იქვე, გვ. 398.
22. Nadare, Maia (2000). Diversity of headline in modern American magazines. *History & Philology* (Collection of the research papers), No.2, Tbilisi: Tbilisi University Press, pp. 945-953 (In Georgian).
23. Nadare, Maia (2002). Three main types of the headline in the modern American press. *Tbilisi University Works*, No.336, Journalism, pp. 73-89.
24. Nadare, Maia (1999). *Diversity of headlines in the American print media*. Tbilisi: Tbilisi University Press, p. 5-6 (In Georgian).
25. Nadare, Maia (2009). The compositional ribs of the media text. *Caucasus International University Herald* №1, pp. 143-148 (In Georgian).

26. ქიქოძე გერონტი (1915). ჩაქუჩიანი მამაკაცი (იხ.: გერონტი ქიქოძე: წერილები, ესსეები, ნარკვევები (1985). შემდგენელი: ლევან ასათიანი, თბილისი: „მერანი“, გვ. 191-195).
27. Nadare, Maia (2002). *Alpha and omega of publicistic writing skills: Lead and the ending*. Tbilisi: Tbilisi University Press, pp. 31-35 (In Georgian).
28. ქიქოძე გერონტი (1915). ჩაქუჩიანი მამაკაცი (გვ. 191).
29. Nadare, Maia (2002). *Alpha and omega of publicistic writing skills: Lead and the ending*. Tbilisi: Tbilisi University Press, pp. 89-90 (In Georgian).
30. ქიქოძე გერონტი (1915). ჩაქუჩიანი მამაკაცი (გვ. 192).
31. Nadare, Maia (2002). *Alpha and omega of publicistic writing skills: Lead and the ending*. Tbilisi: Tbilisi University Press, pp. 86 (In Georgian).
32. Ibid. pp. 13-14.
33. გერონტი ქიქოძე: წერილები, ესსეები, ნარკვევები (1985). შემდგენელი: ლევან ასათიანი, თბილისი: „მერანი“.
34. ბაქრაძე ა. (1989). კინო & თეატრი. თბილისი: „ხელოვნება“, გვ. 5.
35. იქვე, გვ. 131.
36. იქვე, გვ. 321.
37. იქვე, გვ. 159.
38. იქვე, გვ. 208.
39. იქვე, გვ. 225.
40. იქვე, გვ. 285.
41. იქვე, გვ. 291.
42. იქვე, გვ. 303.
43. იქვე, გვ. 331.
44. იქვე, გვ. 122-130 (სიცრუე სიცრუისა).
45. იქვე, გვ. 122.
46. Nadare, Maia (1999). *Diversity of headlines in the American print media*, Tbilisi: Tbilisi University Press, p. 73 (In Georgian).
47. Nadare, Maia (2000). The ending of a publicistic text (According to the modern American press). *Sazrisi Journal*, No.3, Jacob Gogebashvili National Institute of Educational Sciences, pp. 104-109 (In Georgian).
48. Nadare, Maia (2002). *Alpha and omega of publicistic writing skills: Lead and the ending*. Tbilisi: Tbilisi University Press, p. 79 (In Georgian).
49. Nadare, Maia (2001). Italian ‘fine’ and American ‘ending’. *Journalistic Researches*, No.1, Tbilisi, pp. 34-36 (In Georgian).
50. ბაქრაძე აკაკი (1989). კინო & თეატრი. გვ. 130.
51. ღვინევაძე ნანა (1974). გზადგზა, ნარკვევები. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“.
52. Кайда Л. Г. (1983). *Стиль фельетона. Выражение авторской позиций*. Москва: Издательство МГУ.
53. Nadare, Maia (2002). The art of finishing a news story. *Journalistic Researches*, No.2, Tbilisi, pp. 40-42 (In Georgian).
54. ტყეშელაშვილი დიანა (1975, მაისი 1). თქვენს წინაშე მიწამდე ეხრი თავს, გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“.

55. Nadare, Maia (2008). *Breaking the fourth wall*. Tbilisi: Publishing House Universal, pp. 11-17 (In Georgian).
56. ვაშაძე ლია (1970), დაჭმუჭნული კაბა, გაზეთი „ახალგაზრდა ჟურნალისტი“ (In: *Footprints 2: Collected articles* (2001), Edited by Prof. Diana Tkebuchava, Tbilisi (In Georgian), pp. 54-55).
57. იქვე, გვ. 54.
58. იქვე, გვ. 55.
59. ტყეშელაშვილი დიანა (1981, მარტი), „მზე დედაა ჩემი...“, ყოველთვიური საბავშვო ჟურნალი „პიონერი“ №3, გვ. 22-23.
60. Mencher, Melvin (2010). *Melvin Mencher's News Reporting and Writing*, Twelfth Edition, New York, NY: McGraw-Hill Education.
61. Nadare, Maia (2002). *Alpha and omega of publicistic writing skills: Lead and the ending*, Tbilisi: Tbilisi University Press, pp. 20-21.
62. Ibid. pp. 35-44.
63. Nadare, Maia (1999). *Diversity of headlines in the American print media*, Tbilisi: Tbilisi University Press (In Georgian), p. 17-19.
64. Ibid. p. 51-59.
65. ერთი პუბლიკაციის ანთოლოგია: 1996-1999 (2000), „დილის გაზეთი“ და მისი ავტორები, გამომცემელ-რედაქტორი – მანანა კარტოზია, თბილისი: გამომცემლობა „სეზანი“.
66. ჭუმბურიძე იოსებ (20 იანვარი, 2000), უსათაურო სვედა, გაზ. „თბილისი“ (Source: *Footprints 2: Collected articles* (2001), Edited by Prof. Diana Tkebuchava, Tbilisi (In Georgian), pp. 292-296).
67. ზურაბიანი ფიქრია (11 ივლისი, 2000), არული ჩვენს მტრებს! გაზ. „თბილისი“ (Source: *Footprints 2: Collected articles* (2001), Edited by Prof. Diana Tkebuchava, Tbilisi (In Georgian), pp. 56-61).
68. Nadare, Maia (1999), *Diversity of headlines in the American print media*, Tbilisi: Tbilisi University Press (In Georgian), pp. 73-74.
69. Nadare, Maia (2006), *Where music reigns supreme*, Tbilisi: Publishing House Universal (In Georgian), p. 111.
70. *Footprints 2: Collected articles* (2001), Edited by Prof. Diana Tkebuchava, Tbilisi (In Georgian).
71. Nadare, Maia (2021), *Deontology through the international media law*, Tbilisi: Publishing House Universal (In Georgian).
72. ამირეჯიბი ჭაბუა (1978), დათა თუთაშხია, თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“.
73. ჩხეიძე როსტომ (20 აგვისტო, 2010), მზიანი ღამის ჩრდილქვეშ, ჟურნ. „ჩვენი მწერლობა“, №17(121), გვ. 46-47.
74. ქართული პუბლიცისტიკა (2010), ქრესტომათია (XX საუკუნე), შემდგენელი და რედაქტორი: დალი ჩიკვილაძე, თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

Maia Nadare

<https://orcid.org/0000-0002-3270-0728>

PhD in Philology (International Journalism),

Founder and Director of BRAMS Institute,

Academician of Criminology at GACS

THE TRADITION AND TRENDS OF COMPOSITION IN THE GEORGIAN MEDIA TEXT

KEYWORDS: Print Media, Headline, Media Text, Linguistic Influence,
Censorship, Composition, Journalism, Public Figures

In comparison to the Western European and American press, the beginning and development of the Georgian print media differed from its very beginning: Like a young orphan in a fairy tale, the Georgian press was brought up in a large foster family where it faced the cruelty of a stepmother as well as the holy protection of the spirit of its deceased mother. To let you understand the fable, I shall explain it from a historical perspective: From 1802 to the 1860s, the Russian Empire gradually conquered the Kingdom of Georgia, which was divided into several principalities, and not only did the conditions for the establishment of the Georgian press existed in the country covered of war zones and conflicts against the massive invader but even the existing institutions have been destroyed, such as the Georgian Theatre in Tbilisi and only half a century later the Georgian society managed to restore their ancient tradition of dramatic theatre and even establish Italian style opera house.

The progressive Georgians of the 19th century never quit fighting against the Russian Empire, nor did they stop caring for the cultural development of Georgia. As a result of their great efforts, the first Georgian newspaper was founded in 1819. Due to

imperial pressure, it was issued with such a propagandistic context and purpose that it still gives some sceptical scholars an excuse to dispute the birth date of the national press. For a contrasting parallel, let me recall the well-known fact that a single issue of the Boston Newsletter does not cause controversy among American scholars, from when to start counting the history of American print media.

Opponents of the recognition of the first Georgian newspaper forget the tragic political reality of the beginning of the 19th century in Georgia – the invasion and occupation of Georgia by the Russian empire, therefore, the loss of independence, which was followed by the Russian policy to persecuting and harassing a bunch of the remaining patriotic Georgians that caused daily suffering of Georgians under the pressure of outlanders. From a modern perspective, the amazingly fast progress of the Georgian press in such deplorable conditions seems quite unbelievable if it were not evidenced by the rich journalistic heritage created by the Georgian writers in the 19th century.

The choice was between not having a Georgian newspaper at all and having it while controlled by Russian censorship. Our ancestors made a wise choice to have the first Georgian newspaper as soon as possible and not to wait for the liberation of the country, which happened only in 1917. National journalism would have lost an entire century if Georgian society had waited for the freedom of the country.

The text of The Georgian Newspaper was first written in Russian by the journalists so that the Russian censor could understand the meaning of its content, and when it was approved to be printed, the issue was translated into Georgian. Of course, this put a heavy burden on the language of the newspaper, giving its texts an inflexible, sloppy, and unnatural sound. At the same

time, the first Georgian newspaper provides us with unique and detailed information about the hard life back in the times of oppression for Georgians. Due to this and many other important qualities, modern Georgian scholars widely agree to begin the establishment of the Georgian press with this very first Georgian weekly that was published regularly for at least three years (one source states the newspaper existed for up to seven years).

Despite constant financial problems and strict censorship by Russian officials, the print media business in Georgia found wide expansion very quickly. Unique writing and world-class literary traditions created a solid foundation for this. It seems that a mixture of national problems and priorities left a peculiar mark on the first Georgian journalistic publications.

The development of the journalistic title (headline) turned out to be slightly different in the Georgian print media. On the one hand, the Georgian press adopted and used the best professional achievements and traditions of the press of other countries because it was created later than most Western European newspapers and magazines. The same can be said about the titles of the news stories in the Georgian press. On the other hand, the Georgian journalistic world was not and could not be limited only to the condition of informing its society, mainly because of the freedom and independence fighting spirit of the 19th-century era in Georgia. Therefore, it was especially important for Georgian journalists to spread their analysis and opinion to the Georgian audience as far as possible, which undoubtedly required an effective title for the material. Finally, well-educated and talented writers and authors stood at the dawn of the Georgian print media. Those people did not start their journalistic career from a blank page but brought their rich experience into the new field, as they were public figures who

cared about the development of the Georgian press and could carry on the journalistic progress further. As the American Founding Fathers laid the foundation for the United States of America, it can be truly said that the Georgian “founding fathers” laid the foundation for the national press. The American term can be rightfully used in this context even if only because of Elijah (Ilia) Chavchavadze, who has become the ‘Father of the Nation’ due to his public importance, and whose valuable journalistic heritage gives Georgian society its rightful place in the world media.

With just a glance at the materials printed in the Georgian newspapers of the 19th and 20th centuries, it is clear how skilful and diverse the headlines are in the Georgian press. There are symbols, questions, quotes, phrases, statements, references, etc., used as the titles.

Effective Georgian headlines often serve as a calling card of original journalistic thought. This, a seemingly ordinary generalisation, contributed to the emergence of an important opinion. When studying the samples of print media of any other country, we have only the final product of journalistic creativity. But when researching modern Georgian media texts, most of the authors are familiar to me as my senior or peer colleagues or former students. In such cases, the name attached to a new story as its author tells me much more than the identification. Therefore, not only their creativity but also certain details of their professional activity happen to be quite familiar. Such exceptional information about who wrote the media content allows me to make a unique generalisation: The quality of an effective media text, including its headline, directly depends on whether an individual takes journalism as a regular job or their calling.